

PHÁT HUY GIÁ TRỊ NHÂN TỐ CON NGƯỜI TRONG BỐI CẢNH GIÁO DỤC 4.0 TẠI VIỆT NAM: TIẾP CẬN TỪ TRIẾT HỌC MÁC-LÊNIN

Nguyễn Trung Kiên
Trường ĐH Giáo dục, Đại học Quốc gia Hà Nội

Tóm tắt: Bài viết phân tích sự phát triển giáo dục Việt Nam trong bối cảnh Cách mạng Công nghiệp 4.0, với trọng tâm là phát huy giá trị nhân tố con người. Từ góc độ triết học Mác-Lênin, giáo dục không chỉ truyền thụ tri thức mà còn giúp phát triển toàn diện con người, nâng cao đạo đức, sáng tạo và ý thức trách nhiệm xã hội. Bài viết đánh giá thành tựu trong việc ứng dụng công nghệ, đổi mới chương trình đào tạo và hội nhập quốc tế của giáo dục Việt Nam. Tuy nhiên, cũng chỉ ra các thách thức như chênh lệch số hóa và nguy cơ mất cân bằng giữa công nghệ và giá trị nhân văn. Giải pháp đề xuất là phát triển đồng bộ kỹ năng số, tư duy sáng tạo và giá trị nhân văn để xây dựng một xã hội học tập năng động, góp phần vào sự phát triển bền vững của đất nước.

Từ khóa: Giáo dục 4.0, Triết học Mác-Lênin, Phát triển toàn diện con người, Chuyển đổi số trong giáo dục, Giá trị nhân văn.

ENHANCING THE VALUE OF HUMAN FACTORS IN THE CONTEXT OF EDUCATION 4.0 IN VIET NAM: A MARXIST-LENINIST PHILOSOPHICAL APPROACH

Nguyen Trung Kien
University of Education, Vietnam National University, Hanoi

Abstract: This article analyzes the development of education in Viet Nam amidst the Fourth Industrial Revolution, focusing on leveraging the value of human factors. From a Marxist-Leninist philosophical perspective, education not only imparts knowledge but also fosters the holistic development of individuals, enhancing ethics, creativity, and social responsibility. The article evaluates achievements in applying technology, innovating curricula, and integrating into the global educational landscape. However, it also highlights challenges, such as digital divides and potential imbalances between technology and humanistic values. Proposed solutions include synchronously developing digital skills, creative thinking, and humanistic values to build a dynamic learning society, contributing to the sustainable development of the nation.

Keywords: Education 4.0, Marxist-Leninist philosophy, Holistic human development, Digital transformation in education, Humanistic values

Nhận bài: 12/10/2024

Phản biện: 28/11/2024

Duyệt đăng: 05/12/2024

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh thế giới đang bước vào kỷ nguyên Cách mạng Công nghiệp lần thứ tư (4.0), giáo dục Việt Nam đối diện với những thách thức và cơ hội to lớn. Giáo dục 4.0 không chỉ yêu cầu đổi mới về công nghệ, mà còn đòi hỏi xây dựng con người toàn diện, đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội trong thời đại mới. Triết học Mác-Lênin, với tư tưởng đề cao vai trò của con người là trung tâm và chủ thể của sự phát triển lịch sử, cung cấp nền tảng lý luận vững chắc để định hướng các chính sách giáo dục và phát triển nguồn nhân lực. Bài viết này tập trung phân tích việc phát huy giá trị nhân tố con người trong bối cảnh giáo dục 4.0 tại Việt Nam từ cách tiếp cận của triết học Mác-Lênin.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU VÀ TRAO ĐỔI

2.1. Quan điểm của triết học Mác-Lênin về con người và giáo dục

Triết học Mác-Lênin xác định con người là “tổng hòa các mối quan hệ xã hội,” nghĩa là bản chất con người được hình thành và phát triển thông qua các mối quan hệ kinh tế, chính trị, văn hóa và xã hội. Con người không phải là một thực thể biệt lập, mà là một chỉnh thể thống nhất giữa yếu tố tự nhiên và xã hội, vừa là sản phẩm, vừa là chủ thể sáng tạo của lịch sử. Quan điểm này nhấn mạnh rằng, sự tồn tại và phát triển của con người không chỉ phụ thuộc vào yếu tố tự nhiên mà còn chịu sự chi phối mạnh mẽ từ các điều kiện kinh tế - xã hội cụ thể.

Trong đó, giáo dục được coi là một công cụ

quan trọng, mang tính cách mạng trong việc phát triển toàn diện con người. Triết học Mác-Lênin chỉ rõ, giáo dục không chỉ cung cấp tri thức mà còn đóng vai trò trong việc bồi đắp các phẩm chất đạo đức, nâng cao năng lực sáng tạo, và xây dựng ý thức trách nhiệm xã hội cho mỗi cá nhân. Đặc biệt, giáo dục không chỉ là quá trình truyền thụ mà còn là quá trình giải phóng con người, giúp họ vượt qua sự áp bức, bất công và định hình khả năng làm chủ cuộc sống.

Hơn nữa, triết học Mác-Lênin luôn đặt con người vào trung tâm của mọi sự phát triển kinh tế - xã hội, coi con người không chỉ là mục tiêu mà còn là động lực chính để thúc đẩy tiến bộ xã hội. Mọi cải cách, đổi mới đều phải hướng tới việc nâng cao chất lượng cuộc sống, khẳng định giá trị nhân văn và sự tự do phát triển của cá nhân. Theo quan điểm này, sự phát triển kinh tế, dù có tầm quan trọng lớn lao, vẫn phải đặt con người lên hàng đầu và phục vụ cho con người.

Chính những luận điểm cốt lõi này đã trở thành kim chỉ nam cho việc xây dựng các chính sách giáo dục hiện đại, nhất là trong bối cảnh Cách mạng Công nghiệp 4.0. Khi công nghệ đang thay đổi nhanh chóng cách con người học tập và làm việc, triết học Mác-Lênin cung cấp một góc nhìn toàn diện và sâu sắc, khẳng định rằng giáo dục không chỉ là công cụ để thích nghi với công nghệ mà còn là phương tiện để bảo tồn và phát huy giá trị nhân văn, đưa con người trở thành chủ thể sáng tạo và làm chủ những thay đổi của thời đại.

2. 2. Một vài quan sát về thực trạng giáo dục Việt Nam trong bối cảnh 4.0

2.2.1. Thành tựu

Trong những năm gần đây, Việt Nam đã đạt được nhiều thành tựu đáng khích lệ trong quá trình chuyển đổi số trong giáo dục. Những kết quả này không chỉ góp phần hiện đại hóa hệ thống giáo dục mà còn tạo nền tảng để nâng cao chất lượng dạy học, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của xã hội trong thời kỳ Cách mạng Công nghiệp 4.0.

Thứ nhất, công nghệ đã được ứng dụng mạnh mẽ trong giảng dạy và học tập. Các nền tảng học trực tuyến như Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom, và các hệ thống quản lý học tập (LMS) đã trở nên phổ biến, đặc biệt trong giai đoạn dịch COVID-19. Điều này không chỉ giúp duy trì việc học trong thời điểm giãn cách mà còn mở ra những cơ hội học tập linh hoạt, phù hợp với xu hướng cá

nhân hóa. Công nghệ thông tin và truyền thông (ICT) đã hỗ trợ đắc lực trong việc cung cấp các tài nguyên học tập trực tuyến, giảm thiểu khoảng cách địa lý, giúp học sinh và giáo viên tương tác hiệu quả hơn trong môi trường số hóa.

Thứ hai, chương trình đào tạo đã có những đổi mới đáng kể, hướng tới phát triển năng lực người học thay vì chỉ tập trung vào việc truyền thụ kiến thức thụ động. Các kỹ năng quan trọng như tư duy sáng tạo, giải quyết vấn đề, và làm việc nhóm được chú trọng tích hợp vào các môn học. Những thay đổi này không chỉ giúp học sinh chuẩn bị tốt hơn cho thị trường lao động mà còn nâng cao khả năng thích ứng với sự biến đổi nhanh chóng của công nghệ và xã hội.

Thứ ba, giáo dục Việt Nam đã tăng cường hội nhập quốc tế, tạo điều kiện cho học sinh tiếp cận với tri thức toàn cầu. Nhiều trường học và cơ sở đào tạo tại Việt Nam đã áp dụng các tiêu chuẩn giáo dục quốc tế, tổ chức các chương trình hợp tác với các tổ chức nước ngoài, hoặc triển khai các khóa học giảng dạy bằng tiếng Anh. Điều này không chỉ giúp học sinh mở rộng tầm nhìn mà còn nâng cao vị thế của Việt Nam trong khu vực và trên thế giới, tạo tiền đề để thu hút các nguồn lực quốc tế trong lĩnh vực giáo dục và đào tạo.

2.2.2. Thách thức

Mặc dù đạt được nhiều thành tựu, giáo dục Việt Nam vẫn đang đối mặt với không ít khó khăn và thách thức trong bối cảnh chuyển đổi số.

Trước hết, sự chênh lệch số hóa giữa các vùng miền là một trong những vấn đề đáng lo ngại nhất. Tại các vùng sâu, vùng xa, điều kiện cơ sở vật chất còn hạn chế khiến học sinh khó tiếp cận với các công cụ học tập hiện đại như máy tính, máy tính bảng, hoặc mạng internet tốc độ cao. Theo thống kê, tỷ lệ học sinh tại nông thôn được trang bị thiết bị học tập trực tuyến vẫn thấp hơn nhiều so với khu vực thành thị. Thực trạng này không chỉ làm gia tăng khoảng cách về chất lượng giáo dục giữa các khu vực mà còn đi ngược với mục tiêu bình đẳng giáo dục.

Thứ hai, quá trình đào tạo kỹ năng số cho đội ngũ giáo viên chưa được thực hiện đồng bộ. Một số giáo viên chưa thành thạo trong việc sử dụng công nghệ hoặc thiếu sáng tạo trong cách tích hợp công nghệ vào giảng dạy. Điều này dẫn đến sự chênh lệch trong chất lượng dạy học giữa các trường, thậm chí ngay trong cùng một địa phương.

Đội ngũ giáo viên là nhân tố then chốt trong quá trình chuyển đổi số, do đó, sự hạn chế về kỹ năng số của giáo viên cũng làm giảm hiệu quả của các sáng kiến công nghệ trong giáo dục.

Cuối cùng, nguy cơ mất cân bằng giá trị nhân văn đang dần hiện hữu trong hệ thống giáo dục. Khi các trường học và cơ sở đào tạo quá tập trung vào việc ứng dụng công nghệ, có thể xuất hiện tình trạng coi nhẹ giáo dục các giá trị đạo đức, nhân văn và trách nhiệm xã hội. Những giá trị nền tảng này vốn đóng vai trò cốt lõi trong việc định hình nhân cách và năng lực con người. Nếu không chú trọng giáo dục toàn diện, học sinh có thể trở thành những người giỏi kỹ thuật nhưng thiếu ý thức cộng đồng và đạo đức nghề nghiệp, dẫn đến những hệ lụy không mong muốn cho xã hội.

Tóm lại, giáo dục Việt Nam trong bối cảnh 4.0 đã đạt được những bước tiến lớn, đặc biệt trong việc ứng dụng công nghệ, đổi mới chương trình đào tạo và hội nhập quốc tế. Tuy nhiên, các thách thức như chênh lệch số hóa, hạn chế trong đào tạo đội ngũ giáo viên và nguy cơ mất cân bằng giá trị nhân văn vẫn đòi hỏi những giải pháp mạnh mẽ và đồng bộ hơn. Chỉ khi vượt qua những khó khăn này, chuyển đổi số mới thực sự trở thành động lực thúc đẩy sự phát triển bền vững và toàn diện của nền giáo dục nước nhà.

2.3. Hướng tới phát huy giá trị nhân tố con người trong giáo dục 4.0

Để phát huy giá trị nhân tố con người trong bối cảnh giáo dục 4.0, cần triển khai đồng bộ các giải pháp dựa trên nền tảng triết học Mác-Lênin, hướng đến việc xây dựng con người toàn diện và hài hòa giữa truyền thống và hiện đại. Triết học Mác-Lênin nhấn mạnh rằng, sự phát triển toàn diện của con người phải được thực hiện trên cả bốn phương diện Đức - Trí - Thể - Mỹ, với mục tiêu không chỉ trang bị tri thức mà còn hoàn thiện nhân cách, đạo đức, ý thức trách nhiệm xã hội, và năng lực sáng tạo của mỗi cá nhân.

Trong bối cảnh giáo dục 4.0, việc xây dựng con người toàn diện không thể tách rời khỏi sự kết hợp giữa phát triển kỹ năng số, tư duy sáng tạo và giáo dục các giá trị nhân văn. Công nghệ đang thay đổi cách chúng ta học tập và làm việc, vì vậy người học cần được khuyến khích tiếp cận những công nghệ tiên tiến như trí tuệ nhân tạo (AI), dữ liệu lớn (Big Data) và Internet vạn vật (IoT). Điều này không chỉ giúp nâng cao năng lực sáng tạo và khả

năng giải quyết vấn đề mà còn tăng cường khả năng thích ứng với những biến đổi không ngừng của thế giới hiện đại. Tuy nhiên, cùng với việc trang bị kỹ năng công nghệ, giáo dục phải đảm bảo lồng ghép các bài học về tinh thần yêu nước, ý thức cộng đồng và trách nhiệm xã hội. Đây là những giá trị cốt lõi giúp định hướng người học trở thành những công dân có trách nhiệm, biết sử dụng công nghệ vì lợi ích chung của cộng đồng và đất nước.

Chuyển đổi số đóng vai trò then chốt trong quá trình hiện thực hóa giáo dục 4.0, mang lại cơ hội tiếp cận tri thức toàn cầu và phát triển tư duy sáng tạo. Tuy nhiên, để đạt được điều này, Việt Nam cần chú trọng đầu tư vào hạ tầng công nghệ. Các trường học và cơ sở đào tạo cần được trang bị mạng lưới internet tốc độ cao, hệ thống máy tính và các thiết bị hiện đại, đặc biệt tại các vùng sâu, vùng xa. Sự chênh lệch trong tiếp cận công nghệ giữa các khu vực không chỉ cản trở tiến trình chuyển đổi số mà còn đi ngược lại tinh thần bình đẳng giáo dục mà triết học Mác-Lênin đề cao.

Song song với việc phát triển hạ tầng, đội ngũ giáo viên là nhân tố quyết định sự thành công của chuyển đổi số trong giáo dục. Giáo viên không chỉ cần thành thạo công nghệ mà còn phải sáng tạo trong cách ứng dụng công nghệ vào giảng dạy, giúp người học phát huy tính chủ động và khả năng tư duy sáng tạo. Các chương trình tập huấn cần được tổ chức thường xuyên nhằm giúp giáo viên cập nhật những kỹ năng và kiến thức mới nhất, đáp ứng yêu cầu của thời đại. Đặc biệt, giáo viên cần được trang bị các phương pháp sư phạm hiện đại để hỗ trợ người học tự học, tự nghiên cứu – kỹ năng sống còn trong bối cảnh giáo dục 4.0.

Bên cạnh đó, triết học Mác-Lênin nhấn mạnh rằng giáo dục phải đặt con người làm trung tâm, không chỉ hướng tới việc đáp ứng nhu cầu của thị trường lao động mà còn phải phục vụ mục tiêu phát triển toàn diện của mỗi cá nhân. Giáo dục cần hướng đến việc xây dựng một xã hội học tập, nơi mọi người đều có cơ hội nâng cao kiến thức và kỹ năng suốt đời. Điều này không chỉ giúp mỗi cá nhân phát huy tối đa tiềm năng của mình mà còn thúc đẩy sự phát triển bền vững của cộng đồng. Một xã hội học tập năng động sẽ là nền tảng cho sự sáng tạo, đổi mới và đoàn kết xã hội – những giá trị cốt lõi trong bối cảnh hiện đại.

Để đạt được mục tiêu này, giáo dục cần tạo ra

môi trường học tập khuyến khích người học nhận thức rõ trách nhiệm xã hội của mình. Các chương trình học nên lồng ghép nội dung về bảo vệ môi trường, nâng cao ý thức nhân văn, và trách nhiệm với cộng đồng. Khi những giá trị này được xây dựng từ trong nhà trường, chúng sẽ trở thành nền tảng để người học ứng dụng công nghệ không chỉ vì lợi ích cá nhân mà còn vì sự phát triển chung của cộng đồng và đất nước.

Tóm lại, phát huy giá trị nhân tố con người trong giáo dục 4.0 không chỉ đơn thuần là việc đưa công nghệ vào giảng dạy mà còn là quá trình bồi dưỡng con người toàn diện. Sự cân bằng giữa việc phát triển kỹ năng và giữ vững các giá trị nhân văn, giữa yếu tố hiện đại và truyền thống, là chìa khóa để giáo dục trở thành động lực quan trọng cho sự phát triển bền vững của Việt Nam. Điều này không chỉ giúp đất nước hội nhập mạnh mẽ vào kỷ nguyên

công nghệ mà còn khẳng định được bản sắc văn hóa và giá trị nhân văn cao đẹp của dân tộc.

III. KẾT LUẬN

Trong thời đại 4.0, giáo dục không chỉ là quá trình trang bị tri thức mà còn là con đường phát huy giá trị nhân tố con người, giúp họ trở thành những cá nhân toàn diện và chủ động thích ứng với sự thay đổi của thời đại. Tiếp cận từ triết học Mác-Lênin, Việt Nam có thể định hướng giáo dục dựa trên các giá trị nhân văn, kết hợp giữa truyền thống và hiện đại, từ đó xây dựng nguồn nhân lực chất lượng cao, đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội. Phát huy giá trị nhân tố con người trong giáo dục không chỉ là nhiệm vụ trước mắt mà còn là nền tảng vững chắc cho sự thịnh vượng lâu dài của đất nước. Đầu tư cho giáo dục hôm nay chính là đầu tư cho một tương lai Việt Nam phát triển, độc lập và hội nhập.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. (2011). Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia.
 Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam. *Chiến lược phát triển giáo dục Việt Nam 2021-2030*.
 Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh: *Giáo trình Triết học Mác-Lênin* (Dùng cho hệ đào tạo Cao cấp lý luận chính trị), Nxb.Lý luận chính trị, H.2021.
 Nguyễn Trọng Chuẩn (2012). *Triết học Mác-Lênin và giáo dục*. Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội.
 Viện nghiên cứu con người, Hồ Sĩ Quý (Chủ biên); *Con người và phát triển con người trong quan niệm của C.Mác và Ph.Ăngghen*, Nxb.Chính trị quốc gia Sự thật, H.2003
 Schwab, K. (2017). *The Fourth Industrial Revolution*. Penguin Random House.